

Тема 3. Цінності сучасного українського суспільства.

План.

1. Цінності як детермінанти суспільних трансформацій.
2. Цінності радянського періоду.
3. Трансформація суспільних цінностей у постсоціалістичну епоху.
4. «Знакова подія» у ціннісній сфері.

1. Цінності як детермінанти суспільних трансформацій.

Рушійна сила реформ – консолідуюча ціннісна парадигма у переважної більшості населення. Формування консенсусу у даній сфері – запорука відсутності протиріч та стабільності суспільної системи (і навпаки). Спрямовують її діяльність та суспільну поведінку (як правило, підкріплюється інститутами примусу – Німеччина – виникнення традиції чистоти на вулицях, КНР – відсутність хабарів, США – розстріл корумпованих суддів, Гонконг – ув'язнення друзів президента).

У кризові періоди та періоди трансформацій (пр. – Прибалтика, Грузія) – посилюються ціннісні розколи між членами суспільства. Один із ключових – принцип справедливості, який носить абсолютний характер).

Цінність має бути корисною та значущою (слідування їй має приносити певний зиск). Критерій ефективності – рівень задоволення потреб. Коли даний зв'язок відсутній – формується недовіра та відбувається повернення до старої системи або маргіналізація системи цінностей (переділ майна на початку 90х ХХ ст.).

Особистість – вільна у виборі системи цінностей, але одночасно орієнтується на групові та суспільні (пр. – проповіді у Запоріжжі – гальмування змін).

Відбір цінностей є процесом одночасно раціональним та іраціональним, провідну роль відіграють цінності термінальні. Має бути вибудований пріоритет – цінності індивідуальні – групові – суспільні (суперечки стосовно того, що має домінувати) та можливість жертвування тими чи іншими цінностями.

Вплив – конкретно-історичні умови та суспільна практика.

Біполярність цінностей та існування «антицінностей». Сучасне українське суспільство – розмитість ЦО та аномія (люди не можуть досягти поставлених цілей інституціональними засобами). Наслідок – десинхронізація особистого та суспільного ритмів, зниження ефективності діяльності, пасивізація населення, поширення правопорушень.

Ланка: специфіка культурної сфери – специфіка національної психології – специфіка суспільних трансформацій. Системоутворюючий чинник – моральні цінності, формують еталонні орієнтації. Проблематика – співвідношення інтересів особистості та суспільства.

2. Цінності радянського періоду.

Формувались в руслі марксистської теорії та ідеології створення нового суспільства.

Існування 2х систем – офіційної та неофіційної.

Офіційна:

- колективізм;
- взаємопоміч;
- спільне володіння майном та відсутність приватного інтересу («Девчата» - сцена із варенням);
- служіння ідеї;
- жертвування (життя, здоров'я, благополуччя тощо);
- моральна поведінка;
- культ державності та одного політичного лідера;
- соціальна правда та людяність;
- гордість за власну державу;
- домінування суспільного інтересу над особистим;
- дихотомічність ціннісної сфери – або правда, або ні, відсутність готовності йти на компроміси;
- соціальна активність (заохочення втручання у особисте життя оточуючих, відсутність культури спілкування);
- зовнішня байдужість до комфорту;
- патріотизм та почуття себе частиною великого народу;
- організація «зверху».

Механізми формування: героїзація минулого (герої колективізації – діти, які передали до суду батьків, герої II Світової – відсутність у ЗМІ інвалідів тощо).

3. Трансформація суспільних цінностей у постсоціалістичну епоху.

Відсутність трансляції та розрив між пам'яттю поколінь.

Заміна людей, включених до владних інституційних відносин (набір нових кадрів до міліції).

Втрата ІІІ. Державна влада – має бути аполітичність, стійкість та передбачуваність.

Проблема – спроба побудувати докорінно нову систему замість поліпшення вже існуючої.

Відсутнє прагнення до досягнення ефективних результатів (пр: якщо гарно працювати, доведеться робити це постійно).

Необхідність опановувати якісно новий досвід (онлайн-консультації тощо).

Відсутність забезпечення інновацій (як правило, лише на словах, т.к. розвиток потребує залучення додаткових інвестицій та первісних капіталовкладень).

Націленість на практичний результат vs націленість на формальні показники роботи.

Відсутність стратегічних цілей на неправильне цілепокладання (ми будуємо нове краще суспільство; догонимо та перегонимо Америку...).

Втрата традицій навчання та розвитку.

Втрата культури спілкування (приклад – радянські традиції та грубість, втручання у особисті справи; спадок – питання про в життя).

ІІ – наявність бар'єрів вертикальної мобільності (часто – суб'єктивних, пр.: вік).

Проблема: зміна кадрового складу vs збереження знань фахівців (має бути – нагромадження знань про ефективні методи роботи, а не навпаки. Пр.: люди и манекены, А.Райкин).

Нерозвиненість ІІ в класичному західному розумінні (відсутні організації даного типу).

Проблема: поява нових соціальних інститутів та стара ІІ, яка ще на змінилась (Г.Маршалл – моджо, «такой работы больше нет»).

Створення нових інституцій (інтерв'ю Саакашвілі – створення нових інститутів в Грузії та «підтягування людей» в Україні),

Побудова нового типу структури суспільства (Додонова В.І. Аберачії на Донбасі – не бажання російського, а небажання нового переділу влади).

Хаотичність та непередбачуваність трансформацій.

Ментальні протиріччя: між образами колективного несвідомого та практикою (практика – орієнтація на інформаційне суспільство, ментальність – образ родючої землі),

Тяжіння до традиційного суспільства та історично обумовлена периферійність суспільних процесів (Україна входила до складу великих імперій).

Матриця патерналізму та вертикальної стратифікації (пошук однієї людини, які вирішить всі питання), всупереч західній традиції – індивідуалізму та самоорганізації. Конформізм як умова виживання.

Соціальні та інституційні трансформації через девіантні прояви.

Відсутність реадптація та перегляду понять у відповідності до нової соціальної реальності.